

واکاوی تاثیر آگاهی‌های اجتماعی بر مقدار توانمندی زنان روستایی (بخش زنجانرود شهرستان زنجان)

ثریا آستین فشان^۱، امیرحسین علی بیگی^۲، اسماعیل کرمی دهکردی^۳ و مصیب غلامی^۴
تاریخ دریافت: ۹۴/۸/۱۵ تاریخ پذیرش: ۹۵/۶/۱۷

چکیده

در این مطالعه سعی شد تاثیر آگاهی‌های اجتماعی بر مقدار توانمندی زنان روستایی بخش زنجانرود شهرستان زنجان بررسی شود. برای اجرای این پژوهش از روش پژوهش کیفی - کمی استفاده شد. جامعه بخش کیفی این پژوهش را افراد صاحب‌نظر در زمینه آگاهی‌های اجتماعی زنان روستایی تشکیل دادند. پژوهشگر بمنظور طراحی گویه‌های آگاهی اجتماعی پرسش‌نامه به مصاحبه با این افراد پرداخت. جامعه آماری بخش کمی این پژوهش را ۱۵۴۵۵ از زنان روستایی شهرستان زنجان تشکیل دادند که تعداد ۳۸۶ نفر به تناسب و با روش تصادفی خوشه ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از ابزار پرسش‌نامه محقق ساخته گردآوری گردید که روایی آن به وسیله اعضای هیئت علمی گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه رازی تایید و پایایی آن در بخش آگاهی اجتماعی و ابعاد توانمندی نیز با استفاده از پیش‌آزمون و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۹ تایید شد. داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS 16 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. روی هم رفته، بر اساس نتایج مقدار آگاهی اجتماعی ۵۸ درصد از زنان در حدی متوسط بود. زنان روستایی در زمینه مسایلی همچون زمان حق استفاده زن از حق حبس و اجرت‌المثل کم‌ترین آگاهی را داشتند، اما در زمینه مسایلی از قبیل تعیین محل سکونت و مقدار ارث دریافتی دختر بیش‌ترین آگاهی را داشتند. یافته‌ها حاکی از مقدار متوسط توانمندی زنان روستایی (میانگین کل ۲/۸ از ۵) بود. بمنظور تعیین مقدار تاثیر متغیر مستقل آگاهی اجتماعی بر متغیر وابسته توانمندی از رگرسیون خطی بهره‌گیری شد. نتایج پژوهش نشان دادند که متغیر مستقل توان تبیین ۴۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته یعنی توانمندی را دارد.

واژه‌های کلیدی: زنان روستایی، آگاهی اجتماعی، توانمندی، حقوق اجتماعی.

^۱ - دانش آموخته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه رازی.

^۲ - دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه رازی.

^۳ - دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه زنجان.

^۴ - دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه رازی.

*- نویسنده مسئول مقاله: astinfeshan@gmail.com

پیشگفتار

بر اساس گزارش بانک جهانی پنجاه درصد نیروی کار کشاورزی جهان در اختیار زنان روستایی قرار دارد، و آنان مسئول آماده کردن غذا برای دو سوم جمعیت جهان هستند (World Bank, 2007). زنان روستایی به عنوان عامل موثر در امور گوناگون کشاورزی، اقتصادی و اجتماعی و از نظر مشارکت نیروی انسانی مورد نیاز در جامعه سهم بسزایی دارند. لذا این نیاز احساس می‌شود که می‌بایست زنان روستایی در زمینه‌هایی گوناگون توانمند شوند تا از این راه بتوانند نقش خود را در جامعه بیشتر نمایان کنند زیرا توانمندسازی زنان با کیفیت زندگی و مسایل اساسی حقوق بشر در ارتباط است (Jackson, 2010). این در حالی است که به دلایل فرهنگی و حقوقی، زنان دسترسی و کنترل بسیار محدودی به منابع دارند و تنها ۵ درصد زنان روستایی از خدمات آرایه شده در سطح روستا استفاده می‌کنند (Rivera and Corning, 1990). افزون بر این، شکی نیست که زنان همچون مردان از حقوق اجتماعی و مدنی برخوردارند و جنسیت نمی‌تواند دست‌یابی آن‌ها به حقوق خویش را محدود سازد. زنان تقریباً نیمی از جمعیت جامعه را تشکیل می‌دهند که در پایین‌ترین وضعیت از لحاظ آموزش و پرورش، بهداشت، ازدواج، اشتغال و برابری اجتماعی قرار دارند. عوامل اجتماعی، همچون ازدواج زودهنگام، جهیزیه و اموال محدود و حق ارث باعث ناتوانی بسیاری از زنان در مناطق روستایی شده است (Praveen, 2007) سواد و تحصیلات از حقوق اولیه بشر است، اما هنوز بسیاری از دختران و زنان از آن محرومند و دو سوم از ۸۷۵ میلیون نفر بیسواد بزرگسال جهان، زن هستند (Balan, 2004) و از نظر اشتغال، درآمد و مقام اجتماعی در پایین‌ترین سطح متمرکزند (UNICEF, 1993).

باتلیوا (Batliwala, 1994) بر این باور است که زنان، خود نیز در ستم به خویش نقش دارند و بنابراین، عوامل تغییر خارجی که ممکن است شکل‌های متفاوتی داشته باشند، برای توانمندسازی ضروری می‌شوند. زنان، نیازمند دست‌یابی به باورها و داده‌هایی نوین هستند که نه تنها آگاهی و تصویر آن‌ها از خودشان را تغییر می‌دهد بلکه آن‌ها را به اقدام کردن نیز تشویق کند. بسیاری از پژوهشگران عنوان کرده‌اند که اعتماد به نفس، عزت نفس و آگاهی به عنوان نخستین گام ضروری، برای توانمندسازی است (Anderson, 1996). موقعیت جسمی زنان و قدرت پایین چانه‌زنی در درون ساختار مردسالارانه، از راه افزایش آگاهی‌های اجتماعی زنان می‌تواند بهبود یابد و جنس روابط در درون خانواده از راه قدرت چانه‌زنی تغییر کند. از همه مهم‌تر، توانمندسازی زنان در شرایط محروم را می‌توان از راه بالا بردن سطح آگاهی‌های آنان، بویژه در زمینه مسایل اجتماعی افزایش داد (Musokotwane & Siwale, 2001). آگاهی در فرایند توسعه بدین صورت تعریف می‌شود که مشارکت‌کنندگان در فرایند توسعه مهارت کسب کنند، فعالانه سوال بپرسند و در پی پاسخ آن باشند و در این فرایند یاد بگیرند (Rogers, 1988). آگاهی اجتماعی شکلی از آگاهی‌های دریافت

شده از سوی فرد است که از راه‌های آموزش، رسانه‌ای و جامعه‌پذیری، در گروه و خانواده شکل می‌گیرد. پس آگاهی اجتماعی هر جامعه و افراد آن در طول تاریخ و جغرافیای خاص، شکل مختص خود را پیدا می‌کند. رشد و نمو آگاهی را می‌توان از راه مشارکت‌های جامعه و روش مشارکت آن که این باور و اراده را نمایان می‌سازد، سنجید. در نتیجه آگاهی اجتماعی خود نوعی کنش اجتماعی جمعی را به عرصه ظهور می‌کشانند (Tavakoli brikhan, 2012).

با وجود این‌که زنان روستایی در تولید مواد غذایی و رفاه خانواده نقشی مهم دارند، اما در استراتژی‌های توسعه نادیده گرفته می‌شوند. موانع اجتماعی و فرهنگی و ساختاری گوناگون بر دسترسی آن‌ها به نهادها رسمی و غیررسمی و خدمات توسعه تأثیر می‌گذارد. مدیریت یا کنترل یک منبع خاص، دستیابی به حق استفاده از آن و یا فرصتی برای استفاده از آن است. این منابع ممکن است اقتصادی (به عنوان مثال زمین و اعتبار)، سیاسی (به عنوان مثال مشارکت در تصمیم‌گیری‌های محلی، جامعه و دولت) و اجتماعی (به عنوان مثال تحصیلات و آموزش) باشد. روی هم رفته، زنان و مردان به سطوح گوناگون دسترسی به منابع بر اساس مقدار تولید خود، تولید مثل و مدیریت نقش‌ها در جامعه نیاز دارند. هنگامی که زنان از این توانایی‌ها برای کنترل محیط زیست خود محروم باشند برای دسترسی بیشتر به منابع مادی و معنوی تلاش می‌کنند که این فرایند را توانمندی می‌نامند (Praveen, 2007). مفهوم توانمندی گستره‌ای از مفاهیمی مانند حق انتخاب، کنترل داشتن، قدرت و پیامدهای آن‌ها را در بر می‌گیرد. بیش‌تر این مفاهیم به توانایی زنان روستایی برای تصمیم‌گیری و پیامدهای مؤثر آن بر خود زنان روستایی و خانواده‌های‌شان اشاره دارد (Shaditalab, 2003). روی هم رفته، توانمندی زنان فرایندی پویاست که توانایی زنان برای تغییر ساختارها و ایدئولوژی‌هایی را که آن‌ها را در موقعیت فرودستی (وابستگی) نگه داشته است، در بر می‌گیرد. این فرایند به زنان برای دستیابی بیشتر به منابع و کنترل بر زندگی کمک می‌کند و موجب احساس استقلال و اعتماد به نفسی بیشتر در آن‌ها می‌شود. این فرایند موجب افزایش عزت نفس زنان می‌گردد و به این معنا که موجب بهبود تصویری می‌شود که زنان از خودشان می‌بینند (Ugbomeh, 2001).

زنان همواره مورد توجه صاحب‌نظران بوده‌اند، به گونه‌ای که در مجامع بین‌المللی توانمندی آنان مورد تأکید فراوان بوده و هر یک از آنان به ارایه نظریه‌هایی در این باره پرداخته‌اند که در ادامه به نظریات مطرح شده در این مورد در جدول ۱ اشاره شده است.

جدول ۱- نظریه‌های زنان و توسعه و توانمندی.

نظریه‌ها	نکات کلیدی
تواناسازی	از طریق سازمان‌های زنان آگاهی آن‌ها را در مورد مسایل جنسیتی بالا می‌برد.
برابری (عدالت)	مفهوم توسعه و تساوی را یکی می‌داند. تساوی به توسعه می‌انجامد.
فمنیستی	جهان بهتری برای زنان بسازد.
ادغام	درگیر کردن زنان در اقتصاد و زندگی منجر به رهایی ایشان و برابری جنسیتی می‌انجامد.
حاشیه‌ای شدن	توسعه سرمایه‌داری منجر به کنار گذاشتن زنان از نقش‌های کلیدی می‌شود.
بهره‌کشی	مدرنیزه شدن منجر به پیدایش نوعی نیروی کار ارزان زنانه می‌شود.
جریان‌سازی جنسیتی	بر وارد کردن زنان در فرایند توسعه بدون خارج کردن مردان از آن فرایند اشاره دارد.
عدالت جنسیتی	دستیابی به عدالت میان زن و مرد بمنظور تعیین دستیابی به توسعه پایدار است.
زنانه شدن فقر	زنان به دلیل محرومیت از قابلیت‌ها و امکانات بیش‌تر از مردان در معرض خطر فقر قرار دارند.
طبقاتی (ناتوانی دولت‌ها)	فقر و آسیب‌پذیری مقوله‌ای طبقاتی است نه جنسیتی.
توانمندی کمیسیون زنان و توسعه	توانمندی مستلزم ایجاد چهار ویژگی دارایی و سرمایه، دانش، اراده و شایستگی در فرد است.
توانمندی لانگه	شامل پنج مرحله رفاه، دسترسی، آگاهی، مشارکت و کنترل است.
سقف شیشه‌ای	دو دسته عوامل سازمانی و عوامل نگرشی بر عدم پیشرفت شغلی زنان تاثیرگذارند.
توانمندی کابیر	توانمندی زنان شامل سه مرحله دستیابی به منابع و اعتبارات و کنترل بر آن، توانایی استفاده از این منابع و کسب درآمد و دستیابی به منافع اجتماعی است.
توانمندی هاشمی و همکاران	شامل هشت شاخص تحرک و پویایی، امنیت اقتصادی، توانایی تصمیم‌گیری در مورد خریدهای کوچک و بزرگ خانواده، مشارکت در تصمیم‌گیری‌های خانواده، آزادی از تسلط خانواده، آگاهی سیاسی و اقتصادی، مشارکت در مسایل سیاسی است.
توانمندی چن	توانمندی در نتیجه ایجاد سه نوع تغییرات مادی، ادراکی و تغییر در روابط در زنان است.
توانمندی رحمان و نوروز	پنج شاخص توانایی تصمیم‌گیری زنان در خانواده، توانایی خرید، موقعیت زنان در خارج از منزل، مشارکت اجتماعی و دسترسی به منابع و ثروت است.
توانمندی رولاند	کسب قدرت در چهار بعد قدرت درونی، تقویت توانایی و مهارت، غلبه بر نابرابری‌ها و تبعیض-های موجود، مشارکت و همکاری در گروه‌های سیاسی
توانمندی فرانز	شامل پنج عنصر خود مفهومی، آگاهی منتقدانه نسبت به سیستم‌های خانوادگی و اجتماعی، دانش و توانایی برای تأثیرگذاری، تمایل و توانایی برای شروع یک فعالیت تأثیرگذار، هویت و شخصیت اجتماعی است.
توانمندی خوداتکایی مالی	ایجاد توانایی در زنان روستایی بمنظور خوداتکایی مالی است.

نتایج حاصل از مطالعه کلانتری و همکاران (Kalantari et al, 2011) نشان داد مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر تسهیل توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی را سه عامل (مشارکت اقتصادی، انسجام خانوادگی و آگاهی اجتماعی) تشکیل می‌دهند. هم‌چنین، مهم‌ترین موانع

تأثیرگذار بر توانمندسازی اقتصادی زنان را نیز چهار مؤلفه (فردی - روانشناختی، مشارکت اقتصادی، زیر ساختاری، اجتماعی - نهادی) تشکیل می‌دهند. در پژوهشی که شاوردی و چیت‌ساز (Shaverdi and Chitsaz, 2008) انجام دادند زنانی که در مناطق روستایی زندگی می‌کنند، از حقوق قانونی خویش چه از نوع وضعی و چه از نوع شرعی آگاهی ندارند که این امر از فقر فرهنگی این مناطق حکایت می‌کند. مسایلی که در بعد فرهنگی وجود دارد، شامل وجود خرده فرهنگ‌ها، جنس دوم به حساب آوردن زنان، وجود مرد سالاری، عدم خودباوری و اعتماد به نفس زنان، بیسوادی، ادامه ندادن تحصیل، ازدواج‌های اجباری، مشکلات طلاق و نفقه، نابرابری بین زنان و مردان، تضاد بین قوانین عرفی و قانونی و شرعی بود. قاسمی و عمرانیان (Ghasemi and Omranian, 2011) به نقل از کانور (۱۹۸۸) در رابطه بین آگاهی زنان و شکاف جنسیتی در نگرش سیاسی عنوان داشتند که زنان آگاه از موقعیت خود، به گونه‌ای معنادار دارای نگرشی لیبرال‌تر و آزادی خواهانه‌تری نسبت به مردان هستند. قلی‌پور و همکاران (Gholipour et al, 2008) عنوان داشتند که در جامعه امروز آگاهی جنسیتی، منجر به فعالیت‌هایی می‌شود که به زنان قدرتی بیش‌تر می‌دهد. تحصیلات بالا و آگاهی کامل از حقوق به عنوان وسیله توانمندسازی، از جانب زنان و حتی مردان پذیرفته شده است.

شهریاری (Shahriari, 2008) موانع موجود بر سر راه توانمندسازی زنان را به سه بخش تقسیم می‌کند: موانع فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی. موانع فرهنگی شامل نگرش جامعه به زنان به عنوان جنس دوم و عدم توجه به توانمندی‌های آن‌ها، در اختیار نگذاشتن منابع در دسترس زنان و در نتیجه مقدار خود باوری پایین آن‌هاست. موانع اقتصادی شامل مشارکت اقتصادی پایین زنان و نبود فرصت‌های اشتغال مناسب و هدایت شده در بخش رسمی اقتصاد است. از مهم‌ترین موانع اجتماعی، مسئله بی‌سوادی و کم‌سوادی زنان است، از آنجایی که آینده دختران برای خانواده‌ها چندان پربار دیده نمی‌شود، آن‌ها نیز به سرمایه‌گذاری بلند مدت برای آموزش دختران تمایل ندارند.

در پژوهشی که حاج علی گل (Haj ali gol, 2008)، با عنوان مطالعه و جایگاه و نقش زنان در صنایع روستایی انجام داد، نتایج نشان داد که زنان روستایی دهستان کهک قم نقشی مهم در تولید محصولات کشاورزی و تولیدات صنایع دستی دارند. در این دهستان به دلیل محدودیت فرهنگی حاکم بر فضای روستاها، نسبت به توانمندی‌های زنان عدم باور وجود دارد و زنان روستایی این دهستان نسبت به مردان دسترسی کمتری به اعتبارات و تسهیلات اعطایی از سوی بانک‌ها دارند. زنان در اجتماعات روستایی ایران نقش بسیار حیاتی ایفا می‌کنند، آنان عهده‌دار انواع فعالیت‌های کشاورزی و دامداری، کسب درآمدهای اندک و اشتغال در مشاغل با دستمزدهای ناچیز هستند، اما واقعیت این است که توانایی آنان به مقداری بسیار کم‌تر ارزش‌گذاری شده است و از

توانایی‌های زنان روستایی برای ساختن بهتر زندگی خود، خانواده و اجتماع به درستی استفاده نشده است (mahdavi and mirzapur, 2009). زنان از مسایل اجتماعی و قانونی خود آگاهی ندارند و یا آگاهی آن‌ها در سطح ناچیز است. در بررسی علل ستم بر زنان نیز تنها نمی‌توان به این امر بسنده کرد که حقوق‌شان در مقایسه با مردان کم‌تر است، بلکه مسئله ناآگاهی از این حقوق بسیار جدی و دارای اهمیت است. ناآگاهی زنان از مسایل اجتماعی خود، گاهی اوقات به عنوان مانعی جدی بر سر راه زنان کشاورز در مسیر تولید بیشتر و مطلوب‌تر قرار می‌گیرد (Shaverdi and chitsaz, 2008). بنابراین، بدیهی است که ایجاد زمینه مناسب برای فعالیت اقتصادی زنان روستایی مستلزم اصلاح بسترها و زیرساخت‌های اجتماعی، اقتصادی و حقوقی موجود است. آگاهی زنان در زمینه مسایل اجتماعی خود می‌تواند نقشی موثر در بهبود شرایط آنان داشته باشد چرا که شرط یک جامعه توسعه یافته این است که زنان و مردان آنان جامعه به رشد و خود شکوفایی رسیده باشند و لازمه این پیشرفت، آگاهی می‌باشد. زنان روستایی شهرستان زنجان همانند دیگر استان‌های کشور می‌توانند نقشی موثر در توسعه کشاورزی ایفا کنند و این امر منوط بر توانمند شدن زنان روستایی است. اهمیت این پژوهش از آن جهت است که توانمندی زنان در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی آن‌ها تاثیری بسزا داشته و باعث می‌شود که زنان به جایگاه واقعی خود دست یابند و از حقوق خود آگاه گردند. شناسایی میزان توانمندی زنان و عوامل تأثیرگذار بر آن برای برنامه‌ریزان، سیاست‌گذاران کشور امری با اهمیت است. از این جهت که نخست، زنان نیمی از جمعیت جامعه را تشکیل می‌دهند، لذا باید آن‌ها را به عنوان سرمایه‌های انسانی مؤثر در توسعه دانایی محور قلمداد نمود که نیازمند توجه و برنامه‌ریزی مطابق با نیازهای آنان می‌باشد. دوم، این‌که آثار و پیامدهای این مسئله به عنوان موضوعی میان رشته‌ای، نظر برنامه‌ریزان را در حیطه‌های علمی، فرهنگی، سیاسی و بویژه در حیطه اجتماعی به خود جلب کرده است. نتایج این مطالعه باعث خواهد شد که سیاست‌گذاران در برنامه‌های خود آموزش‌های لازم را برای زنان فراهم آورند تا نسبت به حقوق‌شان آگاه شده و در نتیجه، به توسعه کشاورزی کمک کنند. بنابراین، همان‌گونه که در مطالب بالا مشخص شد، توانمند نبودن زنان در زمینه‌های گوناگون به دلیل ناآگاهی آنان از حقوق اجتماعی و قانونی خود می‌باشد. از آنجایی که هیچ‌گونه مطالعه‌ای در زمینه آگاهی اجتماعی زنان روستایی در شهرستان زنجان انجام نشده است و این خلا علمی در زمینه مسایل اجتماعی در این منطقه وجود داشت، لذا این مطالعه، تلاشی برای سنجش مقدار آگاهی اجتماعی و تاثیری که آگاهی بر مقدار توانمندی زنان روستایی شهرستان زنجان دارد، می‌باشد. هدف کلی این پژوهش، واکاوی تاثیر آگاهی‌های اجتماعی بر مقدار توانمندی زنان روستایی است.

اهداف اختصاصی این پژوهش نیز به شرح زیر است:

- بررسی مقدار آگاهی‌های اجتماعی زنان بخش زنجانرود.
- بررسی مقدار توانمندی زنان بخش زنجانرود.
- بررسی تاثیر آگاهی‌های اجتماعی بر مقدار توانمندی زنان روستایی.

روش پژوهش

این پژوهش، از نظر رویکرد کیفی-کمی و به لحاظ هدف کاربردی است. جامعه بخش کیفی را افراد صاحب‌نظر در زمینه آگاهی‌های اجتماعی زنان روستایی، شامل قاضی و حقوقدان، مسئولان مرکز مطالعات زنان استاندار زنجان، دهیارها، مسئولان مرکز بهداشت و اساتید جامعه‌شناسی روستایی تشکیل دادند. جامعه بخش کمی زنان بخش زنجان رود شهرستان زنجان به عنوان جامعه آماری انتخاب شدند. این بخش دارای ۱۰۲ روستا با ۷۲۳۵ خانوار، ۳۰۴۲۶ نفر سکنه و حدود ۱۵۴۵۵ نفر در چهار دهستان است. نمونه‌گیری بخش کیفی هدفمند و در بخش کمی این پژوهش، بر اساس جدول کریجیسی و مورگان (۱۹۷۰)، نقل شده به وسیله پزشکی راد و کرمی دهکردی (Pezeshki Rad and Karami dehkordi, 2012)، تعداد ۳۸۶ نفر از راه روش نمونه‌گیری خوشه‌ای دو مرحله‌ای با فن انتساب متناسب به عنوان نمونه انتخاب شدند و پرسش‌نامه در اختیار آن‌ها قرار گرفت. روایی و پایایی بخش کیفی به دو روش سه سویه سازی و کنترل اعضا انجام شد. در سه سویه سازی افراد مورد مطالعه به نحوی انتخاب شدند که متعلق به جوامع متفاوتی بوده و دیدگاه‌های متفاوت (چندگانه‌ای) نسبت به موضوع ارایه دادند. در کنترل اعضا پس از تجزیه و تحلیل اولیه پژوهشگر با مصاحبه‌شوندگان ملاقاتی دوباره انجام داد و متن گزارش‌ها را برای بررسی و تأیید نهایی در اختیار آن‌ها گذاشت و به این ترتیب از اعتبار مصاحبه‌ها اطمینان بدست آمد.

برای روایی بخش کمی، به منظور اطمینان از روایی ظاهری و محتوایی پرسش‌نامه گروهی از اعضای هیئت علمی رشته‌های جامعه‌شناسی روستایی، توسعه روستایی، برنامه ریزی روستایی و ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه زنجان و دانشگاه رازی و اعضای هیئت علمی رشته حقوق دانشگاه حقوق و علوم قضایی تهران پس از مطالعه عمیق سئوالات و گویه‌های پرسش‌نامه نظرات اصلاحی خود را اعلام کردند که پس از مصاحبه حضوری با این افراد و بحث و بررسی در مورد دیدگاه‌های مطرح شده، اصلاحات ضروری انجام شد. همچنین، بمنظور برآورد پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن ۰/۷۹ بدست آمد. در بخش کیفی برای تجزیه و تحلیل متن مصاحبه از روش تحلیل محتوای ادراکی استفاده شد. در بخش کمی آماره‌های توصیفی نظیر توزیع فراوانی‌ها، میانگین، انحراف معیار و ...، در بخش آمار استنباطی از همبستگی و رگرسیون بمنظور تاثیر آگاهی‌اجتماعی بر مقدار توانمندی زنان روستایی استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های کیفی

بمنظور گردآوری گویه‌های بخش آگاهی اجتماعی پرسش‌نامه با افراد صاحب‌نظر در این زمینه مصاحبه انجام گرفت. افراد صاحب‌نظر در زمینه آگاهی‌های اجتماعی شامل دو نفر حقوقدان و قاضی، شش نفر از دهیاران و دو نفر از مسئولان مرکز بهداشت روستاهای بخش زنجانرود شهرستان زنجان، دو نفر از کارشناسان متخصص در امور زنان در استانداری زنجان و دو نفر از اساتید رشته جامعه‌شناسی دانشگاه‌های علامه طباطبایی تهران و دانشگاه زنجان بودند. داده‌های گردآوری شده به روش تحلیل محتوای ادراکی و کدگذاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. این مصاحبه بمنظور طراحی گویه‌های بخش آگاهی اجتماعی پرسش‌نامه با افراد متخصص در زمینه آگاهی‌های اجتماعی و حقوقی انجام شد. در (جدول ۲) نتایج بدست آمده از طبقه‌بندی پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان در زمینه آگاهی اجتماعی را می‌توان مشاهده کرد.

جدول ۲- نتایج تحلیل محتوای ادراکی بخش آگاهی اجتماعی.

موضوع اصلی	طبقات اصلی	طبقات فرعی	زیر طبقات فرعی
آگاهی اجتماعی	حقوقی	حقوق و مسئولیت‌ها در زندگی مشترک	سن ازدواج
			اجازه عقد و ازدواج
			تهیه جهیزیه
			تعیین محل سکونت
			حق نفقه
			ازدواج مجدد
			حق طلاق
			شرایط عده
			فریب دادن زن
			عدم رعایت شرایط عقد
آگاهی اجتماعی	امور سیاسی	امور اقتصادی	ارث
			اشتغال زن
			حق حبس
			اجرت‌المثل
			نگهداری اولاد
			آگاهی از حق مشارکت برابر در امور جامعه
			آگاهی از حق رای دادن
			آگاهی از حق عضویت در شورا و دهیاری
			پس‌انداز مستقل
			درآمد مستقل
غیر حقوقی	امور اجتماعی - فرهنگی	امور اجتماعی - فرهنگی	خرج درآمد به صورت آزادانه
			داشتن اموال شخصی (زمین، خانه و ...)
			بهداشت، تغذیه و آموزش برابر
			ارزش کار برابر
			داشتن اوقات فراغت
			انجام کار صحیح و دلخواه
			کار در داخل و خارج منزل
			انتخاب آزادانه همسر و دوستان
			چک کردن سلامتی

(منبع: مصاحبه‌های پژوهشگر)

یافته‌های کمی

سن: بر پایه یافته‌های پژوهش بیش‌ترین فراوانی پاسخگویان، به گروه سنی ۴۰-۳۱ سال اختصاص داشت و پس از آن زنان سنین ۳۰-۲۱ سال در رده بعدی قرار گرفتند. نتایج بیانگر آن است ۷۶/۴ درصد از پاسخگویان، کم‌تر از ۴۰ سال، سن دارند. میانگین کل سن پاسخگویان ۳۴ سال بود.

سن ازدواج: بیش‌ترین فراوانی سن ازدواج افراد پاسخگو، به گروه سنی ۲۰-۱۶ سال (۴۹/۱ درصد) اختصاص داشت و پس از آن سنین ۱۵-۹ سال در رده بعدی قرار گرفتند نتایج حاکی از آن بود که ۹۲/۶ درصد از پاسخگویان در سنین کم‌تر از ۲۰ سال ازدواج کرده‌اند. میانگین کل سن ازدواج پاسخگویان ۱۶/۵ سال است.

سطح تحصیلات: بیش‌ترین فراوانی سطح تحصیلات در بین زنان روستایی مربوط به ابتدایی با ۱۱۶ نفر (۳۳/۱ درصد) بود. زنان با سطح تحصیلات راهنمایی (۲۹/۴ درصد) در رتبه دوم بودند که نشان دهنده این امر است که سطح تحصیلات زنان روستایی در سطح پایینی قرار دارد. در مجموع سطح تحصیلات ۸۰ درصد از زنان در سطح راهنمایی و پایین‌تر می‌باشد.

مقدار آگاهی‌های اجتماعی زنان روستایی

وضعیت آگاهی اجتماعی زنان روستایی را در زمینه مسایل حقوقی و غیر حقوقی در جدول (۴) و (۳) نشان داده شده است. بر اساس نتایج بدست آمده از مقدار آگاهی حقوقی زنان روستایی، افراد مورد مطالعه حدود ۸۰-۹۹ درصد در مورد مسایلی مثل؛ حق تعیین محل سکونت، مقدار ارث دریافتی دختر از پدر، مسئولیت اجازه عقد ازدواج دختر و نگهداری فرزندان پس از طلاق به وسیله مادر آگاهی درست داشتند. در مورد مسایلی مثل مقدار ارث دریافتی زن از همسر، حق زن در فریب خوردن هنگام ازدواج و این‌که آیا زن در صورت شاغل بودن حق نفقه دارد، بین ۸۰-۶۰ درصد آگاهی درست داشتند (جدول ۳). افراد در مورد مسایلی مثل حق چک کردن سلامتی خود، آگاهی از زمان انتخابات ریاست جمهوری در ایران، برابر بودن ارزش رای زن و مرد، حق تحصیل برابر برای دختر و پسر و حق انجام کارهای درست در اوقات فراغت ۹۹-۸۰ درصد آگاهی درست داشتند. هم‌چنین، در مورد مسایلی مثل برابری پسران و دختران از نظر بهداشت و تغذیه، حق داشتن اوقات فراغت و بیکاری، حق داشتن پس‌انداز مستقل از فعالیت‌های خود، حق داشتن درآمد مستقل از فعالیت‌های خود، حق خرج درآمد خود به صورت آزادانه، حق انتخاب دوستان به صورت آزادانه، حق انتخاب همسر به صورت آزادانه و این‌که کار در بیرون خانه و کمک به همسر وظیفه قانونی زن است، بین ۸۰-۶۰ درصد آگاهی درست داشتند (جدول ۴).

جدول ۳- آگاهی اجتماعی زنان روستایی مورد مطالعه در زمینه مسایل حقوقی.

آگاهی نادرست		آگاهی درست		بدون آگاهی		آگاهی‌های حقوقی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱/۱	۴	۹۶/۹	۳۳۹	۲	۷	تعیین محل سکونت
۱/۱	۴	۹۶/۶	۳۳۸	۲/۳	۸	مقدار ارث دریافتی دختر از پدر
۱/۷	۶	۹۴/۹	۳۳۲	۳/۴	۱۲	اجازه عقد ازدواج دختر با چه کسی است
۳/۴	۱۲	۹۰/۹	۳۱۸	۵/۷	۲۰	نگهداری فرزندان پس از طلاق توسط مادر تا چه سنی است
۱۱/۴	۴۰	۸۸/۶	۳۱۰	۰	۰	مسئولیت تربیت اولاد
۸/۶	۳۰	۷۸	۲۷۳	۱۳/۴	۴۷	مقدار ارث دریافتی زن از همسر
۱۲/۶	۴۴	۶۸/۳	۲۳۹	۲۱/۴	۷۵	حق زن در فریب خوردن هنگام ازدواج
۸	۲۸	۶۶/۳	۲۳۲	۲۵/۷	۹۰	زن در صورت شاغل بودن حق نفقه دارد
۱۸/۶	۶۵	۵۹/۱	۲۰۷	۲۲/۳	۷۸	حق طلاق برای زن
۳۵/۴	۱۲۴	۵۹/۱	۲۰۷	۵/۴	۱۹	آیا حق طلاق همیشه با مرد است
۱۲/۶	۴۴	۵۲	۱۸۲	۳۵/۴	۱۲۴	حق زن در صورت عمل نکردن مرد به شروط عقد
۲۲/۹	۸۰	۴۸/۳	۱۶۹	۲۸/۹	۱۰۱	حق نگهداری فرزندان در شروط عقد برای زن
۱۸	۶۳	۴۸	۱۶۸	۳۴	۱۱۳	نفقه چه کسی بر بقیه مقدم تر است
۶/۹	۲۴	۴۷/۴	۱۶۶	۴۵/۷	۱۶۰	حق زن در قبال عدم پرداخت نفقه توسط شوهر
۲۴/۳	۸۵	۴۵/۱	۱۵۸	۳۰/۶	۱۰۷	حق نفقه چیست
۳۶/۹	۱۲۹	۴۵/۱	۱۵۸	۱۸	۶۳	مرد می‌تواند در صورت شرط اشتغال زن در عقدنامه زن را از اشتغال منع کند

جدول ۴- آگاهی اجتماعی زنان روستایی مورد مطالعه در زمینه مسایل غیر حقوقی.

آگاهی‌های غیر حقوقی		بدون آگاهی		آگاهی درست		آگاهی نادرست	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
مرد می‌تواند زن خود را هر زمان که خواست طلاق دهد؟	۵۲	۱۴/۹	۱۵۴	۴۴	۱۴۴	۴۱/۱	
مرد متاهل می‌تواند دوباره ازدواج کند؟	۳۵	۱۰	۱۴۱	۴۰/۳	۱۷۴	۴۹/۷	
مسئولیت نگهداری اولاد پس از فوت پدر؟	۲۹	۸/۳	۱۲۸	۳۶/۶	۱۹۳	۵۵/۱	
چه زنی باید بعد از طلاق عده نگه دارد؟	۶۴	۱۸/۳	۹۳	۲۶/۶	۱۹۳	۵۵/۱	
اجرت‌المثل چیست؟	۲۲۸	۶۵/۱	۷۵	۲۱/۴	۴۴	۱۲/۶	
حق حبس چیست؟	۲۶۰	۷۴/۳	۶۸	۱۹/۴	۱۹	۵/۴	
متولی تهیه جهیزیه؟	۴	۱/۱	۴۵	۱۲/۹	۳۰۱	۸۶	
کم‌ترین سن رسمی ازدواج دختران؟	۲۱	۶	۲۰	۵/۷	۳۰۹	۸۸/۳	
زمان حق استفاده زن از حق حبس؟	۲۷۲	۷/۷۷	۱۲	۳/۴	۶۳	۱۸	
چک کردن سلامتی خود را حق خود می‌دانید؟	۸	۲/۳	۳۱۸	۹۰/۹	۲۰	۵/۷	
انتخابات ریاست جمهوری هر چند سال است؟	۱۰	۲/۹	۳۱۳	۸۹/۴	۲۷	۷/۷	
رای زن و مرد دارای ارزش برابر است؟	۲۷	۷/۷	۳۰۴	۸۶/۹	۱۹	۵/۴	
آیا حق تحصیل برای دختر و پسر برابر است؟	۲۱	۶	۲۸۳	۸۰/۹	۴۲	۱۲	
حق انجام کارهای درست در اوقات فراغت؟	۴۸	۱۳/۷	۲۸۲	۸۰/۶	۲۰	۵/۷	
نابرابری پسران از نظر بهداشت و تغذیه با دختران؟	۴	۱/۱	۲۶۸	۷۶/۶	۷۸	۲۲/۳	
حق داشتن اوقات فراغت و بیکاری؟	۵۵	۱۵/۷	۲۶۸	۷۶/۶	۲۷	۷/۷	
حق داشتن پس‌انداز مستقل از فعالیت‌های خود؟	۲۸	۸	۲۶۷	۷۶/۳	۵۵	۱۵/۷	
حق داشتن درآمد مستقل از فعالیت‌های خود؟	۲۳	۶/۶	۲۵۵	۷۲/۹	۷۲	۲۰/۶	
حق خرج درآمد خود به صورت آزادانه؟	۲۷	۷/۷	۲۵۱	۷۱/۷	۷۲	۲۰/۶	

۲۷/۷	۹۷	۶۵/۱	۲۲۸	۷/۱	۲۵	آیا در انتخاب دوستانتان باید آزاد باشید؟
۳۳/۱	۱۱۶	۶۲/۶	۲۱۹	۴/۳	۱۵	در انتخاب همسر آزادانه عمل کنم؟
۲۶	۹۱	۶۰/۹	۲۱۳	۱۳/۱	۴۶	کار در بیرون خانه و کمک به همسر وظیفه قانونی زن است؟
۳۶/۶	۱۲۸	۵۶/۶	۱۹۸	۶/۹	۲۴	حق داشتن سهمی از زمین و خانه؟
۴۳/۱	۱۵۱	۴۸/۹	۱۷۱	۶/۹	۲۴	حق کار کردن در خارج از منزل در صورت تمایل؟
۵۱/۴	۱۸۰	۴۴	۱۵۴	۲/۳	۸	حق مشارکت در امور جامعه برای زن و مرد برابر است؟
۵۳/۱	۱۸۶	۳۷/۴	۱۳۱	۹/۴	۳۳	کار در خانه وظیفه قانونی زن است؟
۵۰	۱۷۵	۳۶/۳	۱۲۷	۱۳/۷	۴۸	حق عضویت در شورا و دهیاری برای زن و مرد برابر است؟
۶۷/۴	۲۳۶	۱۸/۶	۶۵	۱۴	۴۹	فعالیت زن و مرد در جامعه دارای ارزش برابر است؟

وضعیت آگاهی اجتماعی زنان

وضعیت کلی مقدار آگاهی‌های اجتماعی زنان روستایی در جدول ۵ نشان داده شده است. با توجه به نتایج بدست آمده، می‌توان گفت ۵۸ درصد از زنان روستایی آگاهی اجتماعی متوسط، ۳۱/۱ درصد آگاهی زیاد و فقط ۱۰/۹ درصد از آن‌ها دارای آگاهی‌های اجتماعی کم بودند.

جدول ۵- وضعیت کلی آگاهی اجتماعی زنان روستایی.

مقدار آگاهی اجتماعی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
کم	۳۸	۱۰/۹	۱۰/۹
متوسط	۲۰۳	۵۸	۶۸/۹
زیاد	۱۰۹	۳۱/۱	۱۰۰

نمره آگاهی از ۲۰ = ۱۱/۴۹

میانگین کل = ۲/۲ انحراف معیار کل = ۰/۶۱

مقدار توانمندی زنان روستایی

توانمندی اقتصادی

نتایج پژوهش در مورد توانمندی اقتصادی زنان روستایی در جدول ۶ نشان داده شده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، توانایی فراهم کردن امکانات ادامه تحصیل فرزندان دختر با میانگین

۳/۹۹ در اولویت نخست قرار دارد. خرج کردن پس‌انداز زنان به طریقی که دوست دارند و حمایت مالی اقوام زنان روستایی از آن‌ها در مواقع لزوم نیز به ترتیب با میانگین‌های ۲/۷۱ و ۲/۵۵ در اولویت‌های دوم و سوم قرار دارند. از سویی توانایی زنان برای دریافت وام با میانگین ۱/۱۵ و وجود اموال ثبت شده برای زنان با میانگین ۱/۰۷ در پایین‌ترین رده‌های توانمندی اقتصادی قرار دارند.

جدول ۶- مقدار توانمندی اقتصادی زنان روستایی.

انحراف معیار	میانگین (از ۵)	
۱/۰۵	۳/۹۹	فراهم کردن امکانات ادامه تحصیل برای فرزندان دختر
۱/۲۲	۲/۷۱	نحوه خرج پس‌انداز خود به دلخواه
۱/۰۴	۲/۵۵	مقدار کمک مالی اقوام به شما در صورت نیاز
۱/۱۵	۲/۲۳	توانایی حمایت مالی خود و خانواده تان
۱/۰۹	۲/۰۵	توانایی قرض دادن پول به بستگانتان
۱/۱۶	۱/۹۸	توانایی پرداخت هزینه‌های درمان خود هنگام بیماری
۰/۹۹	۱/۸	مقدار پس‌انداز مستقل برای خود
۰/۹۳	۱/۱۵	توانایی گرفتن وام از بانک
۱/۰۱	۱/۰۷	مقدار اموال خانوادگی ثبت شده به اسم شما
مقیاس: خیلی کم = ۱ کم = ۲ متوسط = ۳ زیاد = ۴ خیلی زیاد = ۵		

توانمندی خانوادگی

نتایج مطالعه درمورد توانمندی خانوادگی زنان روستایی در جدول ۷ نشان داده شده است. بر پایه نتایج قدرت تصمیم‌گیری در مورد رفتن به مهمانی و قدرت تصمیم‌گیری در مورد انتخاب هدیه، قدرت تصمیم‌گیری در مورد دعوت کردن مهمان و قدرت تصمیم‌گیری در مورد خرید وسایل منزل به ترتیب با میانگین‌های در حد بالا در رده‌های نخست تا چهارم قرار دارند. زنان در مسایلی همچون توان خرج کردن پول فروش اموال، قدرت تصمیم‌گیری در مورد کار کردن در بیرون از منزل و قدرت تصمیم‌گیری در مورد خرید و فروش حیوانات خانگی (گاو، گوسفند، مرغ و...) با میانگین‌های در حد کم پایین‌ترین توانایی را دارند.

جدول ۷- مقدار توانمندی خانوادگی زنان روستایی.

انحراف معیار	میانگین(از ۵)	
۰/۹۱	۳/۹۹	قدرت تصمیم‌گیری در مورد رفتن به مهمانی
۱/۰۹	۳/۷۶	قدرت تصمیم‌گیری در مورد انتخاب هدیه برای مراسم اقوام و آشنایان
۱/۱۱	۳/۷۵	قدرت تصمیم‌گیری در مورد دعوت کردن مهمان
۱/۳۵	۳/۶۶	قدرت تصمیم‌گیری در مورد خرید وسایل منزل
۱/۳۲	۳/۶۳	قدرت تصمیم‌گیری در مورد تهیه و خرید انواع مواد خوراکی
۱/۱۹	۳/۵۲	قدرت تصمیم‌گیری در مورد مسایل پزشکی و بهداشتی فرزندان و یا یکی از اعضای خانواده
۱/۰۹	۳/۳۹	قدرت تصمیم‌گیری در مورد خرید جهیزیه برای خود، یکی از فرزندان و یا یکی از اعضای خانواده
۱/۳۸	۳/۲۷	قدرت تصمیم‌گیری در مورد خرید و فروش طلا و جواهرات
۱/۲۴	۳/۱۸	قدرت تصمیم‌گیری در مورد تحصیلات شما، فرزندان و یا یکی از اعضای خانواده
۱/۱۷	۳/۰۹	قدرت تصمیم‌گیری در مورد تنبیه یکی از اعضای خانواده به دلیل رفتارهای ناپسند
۱/۲۸	۳/۰۵	قدرت تصمیم‌گیری در مورد ازدواج فرزندان یا یکی از اعضای خانواده
۱/۵۵	۲/۶۷	قدرت تصمیم‌گیری در مورد انتخاب محل سکونت
۱/۴	۲/۶۷	قدرت تصمیم‌گیری در مورد قرض دادن پولی که متعلق به شماست به دیگران
۱/۳۳	۲/۴۹	مقدار کنترل بر در آمد سرپرست خانوار
۱/۱۶	۲/۴۳	توانایی عملی ساختن تصمیم خود برای ادامه تحصیل
۱/۰۸	۲/۳۶	قدرت تصمیم‌گیری در مورد قرض گرفتن پول از دیگران
۱/۷۵	۲/۳	قدرت تصمیم‌گیری در مورد خرید خانه، زمین و ماشین
۱/۳۴	۲/۱۴	مقدار تاثیرگذاری بر تصمیم‌گیری برای فروش اموال خود
۱/۴۴	۲/۰۹	توانایی خرج پول حاصل از فروش اموال به دلخواه
۱/۴	۱/۹۷	قدرت تصمیم‌گیری در مورد کار کردن شما در بیرون از منزل
۱/۴۱	۱/۹	قدرت تصمیم‌گیری در مورد خرید و فروش حیوانات خانگی (گاو، گوسفند، مرغ و...)

مقیاس: خیلی کم = ۱ کم = ۲ متوسط = ۳ زیاد = ۴ خیلی زیاد = ۵

توانمندی اجتماعی

بر پایه نتایج زنان روستایی مورد مطالعه، در مسایل اجتماعی از قبیل شرکت در مراسم ازدواج و ختم اقوام و دوستان، شرکت در انتخابات ریاست جمهوری و شورای روستا و رفت و آمد به منزل اقوام و آشنایان در حد بالایی بیش‌ترین توانایی را داشتند. از سویی، مسافرت زنان با کاروان‌های زیارتی با میانگین ۲/۳۱ و امکان ادامه تحصیل و یا کسب سواد با میانگین ۲/۲۳ در پایین‌ترین رده‌های توانمندی اجتماعی قرار دارند (جدول ۸).

جدول ۸- مقدار توانمندی اجتماعی زنان روستایی.

انحراف معیار	میانگین (از ۵)	میان	
۰/۸۳	۴/۲۵	۴	مقدار شرکت در مراسم ازدواج و ختم دوستان، اقوام و آشنایان
۱/۱۴	۳/۹۴	۴	مقدار شرکت در انتخابات شورای روستا و ریاست جمهوری
۰/۸۶	۳/۸۷	۴	مقدار رفت و آمد به منزل اقوام، دوستان و آشنایان
۱/۲۳	۳/۶۳	۴	مقدار شرکت در مراسم مذهبی برگزار شده در روستا
۱/۰۶	۳/۱	۳	مقدار رفت و آمد به شهرها و روستاهای اطراف
۱/۳۸	۲/۳۱	۲	مقدار مسافرت به همراه کاروان‌های زیارتی
۱/۲۹	۲/۲۳	۲	مقدار امکان ادامه تحصیل و یا کسب سواد برای شما

مقیاس: خیلی کم = ۱ کم = ۲ متوسط = ۳ زیاد = ۴ خیلی زیاد = ۵

با توجه به یافته‌های پژوهش در مورد توانمندی زنان روستایی، میانگین کل توانمندی زنان روستایی ۲/۸ با انحراف معیار ۰/۵۴ بود. بنابراین، با توجه به نتایج بدست آمده از جدول ۹ می‌توان اظهار داشت توانمندی زنان روستایی با میانگین کل گزارش شده کم‌تر از متوسط است.

جدول ۹- میانگین و انحراف معیار کل توانمندی زنان روستایی.

میانگین کل	۲/۸
انحراف معیار کل	۰/۵۴

مقیاس ها: خیلی کم = ۱ کم = ۲ متوسط = ۳ زیاد = ۴ خیلی زیاد = ۵

همبستگی بین آگاهی اجتماعی و توانمندی زنان روستایی

نتایج تحقیق در خصوص رابطه بین آگاهی اجتماعی و توانمندی زنان روستایی نشان داد که رابطه مثبت و معنی داری بین مقدار آگاهی اجتماعی و توانمندی زنان روستایی وجود دارد، بدین معنی که زنانی که آگاهی اجتماعی بالاتری دارند از مقدار توانمندی بیشتری برخوردارند (جدول ۱۰).

جدول ۱۰- همبستگی بین آگاهی اجتماعی و توانمندی زنان روستایی.

ضریب همبستگی	Sig
۰/۲۵	۰/۰۰۰

تاثیر آگاهی‌های اجتماعی بر توانمندی کل زنان روستایی

بمنظور تعیین مقدار تاثیر متغیر مستقل (آگاهی اجتماعی) بر متغیر وابسته (توانمندی) از رگرسیون خطی بهره‌گیری شد. بر اساس جدول ۱۱، ضریب تعیین نشان می‌دهد که متغیر مستقل توان تبیین ۴۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته یعنی توانمندی را دارد. بر اساس مندرجات جدول ۱۰ مشاهده می‌گردد که تاثیر مقدار آگاهی اجتماعی بر مقدار توانمندی مثبت و معنی‌دار است؛ یعنی با افزایش آگاهی اجتماعی، توانمندی زنان روستایی نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۱۱- نتایج بدست آمده از برآورد رگرسیون تاثیر آگاهی اجتماعی بر توانمندی کل زنان.

متغیر	مقدار B	ضریب بتا	t	Sig
ضریب ثابت	۷۴/۷۹	-	۲۱/۹۲	۰/۰۰۰
آگاهی اجتماعی	۲/۰۷	۲/۰۲	۱۶/۱۳	۰/۰۰۰

$R^2 = 0/42$ تعدیل شده $R^2 = 0/43$ $R = 0/65$

بحث و نتیجه گیری

نتایج نشان دادند که میانگین سن ازدواج زنان روستایی ۱۶/۵ سال است، که بیانگر پایین بودن سن ازدواج در بین زنان است. نگاهی به میانگین سن ازدواج در جوامع شهری و روستایی (به ترتیب ۲۳/۳ و ۲۱/۵ سال) نشان می‌دهد که زنان روستایی مورد مطالعه در سنین پایین‌تری ازدواج کرده‌اند. پایین بودن سن ازدواج می‌تواند به‌طور ناخودآگاه بر مقدار آگاهی اجتماعی زنان و پایین بودن سطح تحصیلات تاثیرگذار باشد.

نتایج نشان دادند بیش‌ترین ناآگاهی زنان مربوط به ناآگاهی از زمان حق استفاده از حق حبس و اجرت‌المثل بود. هم‌چنین، زنان مورد مطالعه در مسایلی مانند حق تعیین محل سکونت پس از ازدواج و مقدار ارث دریافتی دختر از پدرش بیشترین آگاهی را دارند. روی هم رفته، نتایج نشان دادند که مقدار آگاهی زنان روستایی در حد متوسطی قرار دارد که با یافته‌های شاوردی و چیت ساز (Shaverdi and chitsaz, 2008) مبنی بر این‌که زنان روستایی هیچ‌گونه آگاهی در زمینه مسایل حقوقی و قانونی و شرعی ندارند، مطابقت ندارد.

بر پایه نتایج توانایی زنان برای دریافت وام، با میانگین ۱/۱۵ و وجود اموال ثبت شده برای زنان با میانگین ۱/۰۷ در پایین‌ترین رده‌های توانمندی اقتصادی قرار گرفتند که گویای این مطلب است که زنان مقدار دسترسی کم‌تری به منابع مالی دارند. نتایج نشان دادند زنان در زمینه‌های اقتصادی که مربوط به خارج از محیط خانه باشد توانمندی پایینی دارند، زیرا بسیاری از آن‌ها عنوان کرده‌اند که هیچ‌گونه اموال ثبت شده‌ای به اسم خود ندارند و یا حتی به هیچ عنوان توانایی دریافت وام را ندارند. همگی این موارد نشان از توانمندی پایین زنان و حتی دیدگاه آن‌ها نسبت به خود است. این‌که مقدار خودباوری آن‌ها در سطح پایینی قرار دارد و هرگز نمی‌توانند این مسئله را بپذیرند که آن‌ها نیز هم‌چون مردان می‌توانند و یا دست‌کم حق گرفتن وام را دارند و مسایلی این چنین. بنابراین، ذکر این نکته ضروری به نظر می‌رسد که عدم توانمندی زنان در برخی زمینه‌ها یا توانمندی آن‌ها فقط نشأت گرفته از جامعه و یا محیط خانواده به خصوص همسران آن‌ها نمی‌باشد بلکه دیدگاه خود آن‌ها و نادیده گرفتن توانایی‌های خود از نتایج اصلی این عدم توانمندی است. نتایج این پژوهش با یافته‌های حاج علی گل (Haj ali gol, 2008) مطابقت دارد. از سویی توانمندی اقتصادی پایین زنان روستایی، با توجه به اظهاراتشان که در زمینه مالی قدرت تصمیم‌گیری پایینی دارند و به گونه معمول وابسته به مردان هستند، نشان از این مطلب دارد که مطالعه صورت گرفته با نظریه حاشیه‌ای شدن مطابقت دارد.

یافته‌ها نشان دادند، زنان روستایی بیش‌ترین توانمندی اجتماعی را از نظر شرکت در مراسم ازدواج و ختم اقوام و دوستان، شرکت در انتخابات ریاست جمهوری و شورای روستا و رفت و آمد به منزل اقوام و آشنایان را دارند. هم‌چنین نتایج نشان داد، زنان از نظر مسافرت با کاروان‌های زیارتی، امکان ادامه تحصیل توانمندی اجتماعی کم‌تری دارند. نتایج پژوهش با مطالعه شهریاری (Shahriari, 2008) مبنی بر عدم سرمایه‌گذاری بلند مدت برای آموزش و تحصیل دختران هم‌خوانی دارد.

نتایج تحلیل رگرسیون نشان دادند که آگاهی اجتماعی بر مقدار توانمندی تأثیری مثبت و معنی‌دار داشته است؛ یعنی با افزایش آگاهی اجتماعی توانمندی زنان روستایی نیز افزایش پیدا می‌کند. نتایج پژوهش با مطالعه کلانتری و همکاران (Kalantari et al, 2011) که آگاهی اجتماعی

را از عوامل موثر در توانمندی اقتصادی زنان می‌داند، هم‌خوانی دارد. با توجه به هدف اصلی مطالعه که تاثیر آگاهی بر مقدار توانمندی زنان روستایی است، می‌توان بیان داشت که نظریه جریان سازی جنسیتی و روش و مراحل آن نیز با مطالعه هم‌خوانی دارد. در این نظریه آمده است برای رسیدن به برابری و عدالت جنسیتی و به تبع آن رسیدن به توسعه ابتدا باید ظرفیت سازی شود و در پی آن زنان در زمینه‌های مربوط به خود آگاه شوند زیرا آگاهی موجب تغییر در پیشرفت و توسعه می‌شود. جریان سازی جنسیتی بر توانمندی زنان پس از بالا بردن سطح آگاهی آنان تاکید دارد. افزایش آگاهی و توانمندی زنان باعث عضویت آنان در گروهها و شبکه‌های اجتماعی شده و ارتباط بین زنان را اثربخش تر می‌کند. همه این تلاش‌ها در نظریه جریان سازی جنسیتی برای رسیدن به عدالت جنسیتی است که عدالت جنسیتی خود از اهداف اصلی توسعه می‌باشد.

بر اساس نظریه سقف شیشه‌ای (Zahedi, 2007) عامل اصلی عدم پیشرفت شغلی زنان خود زنان و رفتارهای خاصی که توسط زنان انجام می‌شود، می‌باشد. نبود اعتماد به نفس و قدرت تصمیم‌گیری زنان در مورد کار خود از عوامل اصلی عدم توانمندی زنان است. بر اساس یافته‌های پژوهش، قدرت تصمیم‌گیری زنان در مورد کار کردن در بیرون از منزل که از ابعاد توانمندی خانوادگی است در سطح بسیار پایینی قرار داشت. از یک سو ۸۲ درصد زنان مورد مطالعه خانه دار بودند و از سوی دیگر، ۵۳ درصد زنان مورد مطالعه کار در خانه را وظیفه قانونی خود می‌دانستند و فقط ۳۷ درصد زنان روستایی از این موضوع با خبر بودند که کارخانه وظیفه قانونی آنها نیست و ۲۶ درصد زنان مورد مطالعه کمک به همسر و کار در مزرعه و خارج از خانه را وظیفه قانونی خود می‌دانستند و این در حالی بود که ۱۳ درصد آنان نیز در این مورد آگاهی نداشتند. یافته‌های مطالعه در تایید نظریه سقف شیشه‌ای نشان دادند که ۴/۶۷ درصد زنان روستایی مورد مطالعه اذعان داشتند که کار زنان و مردان در جامعه از ارزش یکسانی برخوردار نمی‌باشد و ۱۴ درصد زنان نیز آگاهی در این مورد نداشتند و فقط ۱۸ درصد زنان روستایی به این موضوع آگاه بودند که ارزش کار زنان و مردان در جامعه برابر است. بنابراین، ناآگاهی و آگاهی نادرست درباره این موضوع خود می‌تواند دستاویزی برای نابرابری ارزش کار زنان و به تبع آن نگرش منفی و عدم اعتماد به نفس در میان زنان روستایی شود. متأسفانه همگی این عوامل می‌تواند به ارزش‌ها و باورهای اجتماعی، کلیشه‌ها و تعصبات آگاهانه و ناآگاهانه که در ذهن زنان ایجاد شده است، صحنه بگذارد. از سویی با توجه به این که زنان مهم‌ترین نقش را در تربیت فرزندان خانواده دارند و در واقع، نقش اصلی در تربیت و ایجاد دیدگاهها در فرزندان معمولاً از سوی مادران انجام می‌گیرد این چرخه ناآگاهی می‌تواند به نسل‌های بعدی نیز انتقال یابد. بنابراین، در این میان آگاهی زنان که نقش اصلی را در تربیت نسل‌های آینده نیز بر عهده دارند، بسیار قابل توجه است زیرا بر اساس نظریه سقف شیشه‌ای آگاهی زنان از مسایل مربوط به خود موجب افزایش توانمندی آنان بویژه در زمینه

شغلی و به تبع آن در زندگی اجتماعی خواهد بود که با یافته‌های این مطالعه که اذعان می‌دارد افزایش آگاهی زنان موجب افزایش توانمندی آنان می‌شود، هم‌خوانی دارد و در تایید نظریه سقف شیشه‌ای می‌باشد.

پیشنهادها

- ✓ با توجه به این‌که زنان بخش زنجانرود شهرستان زنجان در زمینه مسایل حقوقی و غیر حقوقی خود آگاهی متوسطی داشتند، لذا پیشنهاد می‌شود، برای تقویت عزت‌نفس زنان در تصمیم‌گیری‌ها و مذاکره با دیگران، تشویق آنان به ایفای نقش هدایت‌کننده در خانواده و اجتماع و آگاهی دادن به آنان در زمینه حقوق‌شان نسبت به توانمند ساختن آنان با برگزاری دوره‌های توانمندسازی زنان اقدام شود.
- ✓ از آن‌جایی که سطح تحصیلات زنان مورد مطالعه در سطح پایینی بود و سطح تحصیلات پایین زنان می‌تواند مانعی بر سر راه توانمندسازی و باور داشتن زنان باشد، لذا توصیه می‌گردد که مسولان آموزش روستایی با برگزاری کلاس‌های آموزشی نسبت به باسواد ساختن و هم‌چنین، آشنایی زنان با حق و حقوق خود در بخش زنجانرود اقدام نمایند.
- ✓ با توجه به این‌که زنان بخش زنجانرود حقوق خود را کمتر از مردان می‌دانستند و هم‌چنین، ارزش کاری خود را پایین‌تر از مردان می‌پنداشتند، لذا پیشنهاد می‌شود با برگزاری دوره‌های آموزشی نسبت به تغییر ذهنیت‌ها و باورهای سنتی نسبت به زنان و تقویت حس اعتماد به‌نفس، خود ابرازی و خود اتکایی جهت شکوفاسازی امکانات و استعداد‌های نهفته آنان اقدام شود.
- ✓ در پایان با توجه به اهمیت زنان در جوامع و این‌که یکی از اهداف هزاره سوم ریشه‌کن کردن نابرابری جنسیتی و توانمند ساختن زنان می‌باشد، لذا پیشنهاد می‌شود که با برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های مناسب در این زمینه، نسبت به توانمندسازی زنان اقدام‌های لازم و مناسب انجام گیرد.

References

- Anderson, J. (1996). 'Yes, But is it Empowerment? Initiation, implementation and outcomes of Community Action' pp. 69-83, in: B. Humphries (ed.) Critical Perspectives on Empowerment. Birmingham: Venture Press.
- Balan, A. (2004). Women's empowerment, UNFPA. Journal of Jihad, No. 261. Persian.
- Batliwala, S. (1994). The meaning of women's empowerment: New concepts from action." pp.127-138 in Population Policies Reconsidered: Health,

- Empowerment and Rights. G. Sen, A. Germania and L.C. Chen, Eds. Cambridge: Harward University Press.
- Gholipour, A., Pourezzat, A., & Hazrati, M. (2009). Effect of servant leadership of the organizational trust and empowerment in government organizations. *Public Administration*, Volume 1, Number 2. Persian.
 - Haj Ali Gol, L. (2008). Study of the place and role of women in rural industries Qom, Master Thesis, University of Isfahan. Persian.
 - Jackson, M.A. (2010). Empowering Women of Nepal: An Experience of Empowerment in the Land of the Himalaya. M.A Thesis, Prescott College in Adventure Education.
 - Kalantari, KH, Shabanali fami, H., & Soroush Mehr, H. (2010). Factors facilitating and impeding the economic empowerment of rural women (study of Hamadan city). *Journal of Rural Development*, Volume I, Number 2. Persian.
 - Mahdavi, S., & Mirzapur, p. (2009). Study of the sociological factors that influence women's awareness of their social and legal rights of Ahvaz city, *Journal of Social Science*, Third Year, No. 1. Persian.
 - Musokotwane, R. & Siwale, R.M. (2001) Gender Awareness and Sensitization in Basic Education. Paris: UNESCO Basic Education Division.
 - Pezeshki Rad, Gh., & Karami dehkordi, A. (2012). Social statistics and data analysis in research, development, extension and agricultural education. Tarbiat Modarres University. Persian.
 - Praveen, SH. (2007). Gender Awareness of Rural Women in Bangladesh. *Journal of International Women's Studies* Vol. 9 #1 November 2007.
 - Presidential Office for Women's Affairs and United Nations Children's Fund (UNICEF) (1993) the role of women in development, Tehran: roshangran publication. Persian.
 - ghasemi, V., & Omranian, F. (2012). Measurement of awareness of women legal knowledge of family law based on the theory of knowledge and information gaps (study of female students of Isfahan University). *Women in Development and Policy*, Volume 10, Number 2. Persian.
 - Rivera, W. & Corning, S. (1990). Empowering women through agriculture extension; a global perspective, *journal of extension* 28(4).
 - Rogers, E. M. (1988). *A History of Communication Study: A Biographical Approach*. New York: Free Press.
 - shaditalab, Z.H. (2003). Social participation Of women, *Research of women*, Y 3, NO 7. Persian.
 - Shahriari, A. (2008). Study of the ways for to empower rural women of Sistan and Baluchestan city and its impact on the entrepreneurial. Master thesis. Persian.

- Shaverdi, T., & Chitsaz, M. (2008). Study of The problems economic, social and legal authorities, promote rural women farmers from the perspective of agriculture. Persian.
- Tavakoli Bryakhan, A. (2012). The definition of social awareness. Available on the site: <http://shoke-ejtemaei.blogfa.com/post/3>. Persian.
- Ugbomeh. M. M. G. (2001). Empowerment Women in Agricultural Education for Sustainable rural Development vol: 36 No.4 pp: 208-302.
- World Bank. (2007). empowerment in practice from analysis to implementation Ruth A, Mette F, Bertelsen J, Holland 16031-in, south Asia environment and social unit, World Bank, Washington DC.
- Zahedi, SH. (2007). Women and Development, Tehran, Cultural research center.

